

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3

«15» 05 2026 р.

**Голова Відбіркової комісії
зі вступу до магістратури**

Олександр ГУРА

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар

Відбіркової комісії

Ярослав КРИВИЙ

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ЗАЛІКУ
З СОЦІОЛОГІЇ**

при прийомі на навчання для здобуття
другого (магістерського) рівня вищої освіти
на основі НРК6, НРК7

Спеціальність: С5 «Соціологія»

Гарант освітньої програми:

Соціологія

Таїсія РАТУШНА

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий залік – форма оцінювання в Запорізькому національному університеті (далі – ЗНУ), що передбачає визначення рівня підготовленості вступника для участі в конкурсному відборі для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за фахового заліку для вступу на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю С5 «Соціологія», освітньою програмою соціологія за результатами якого виставляється позитивна оцінка «зараховано» або негативна оцінка «не зараховано».

Метою проведення фахового заліку є перевірка рівня знань, умінь та інших фахових компетентностей вступника, достатніх для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК6, НРК7 за зазначеною спеціальністю та освітніми програмами.

Фаховий залік проводиться у формі комп'ютерного тестування із застосуванням технологій дистанційного навчання в системі електронного забезпечення навчання «Moodle» ЗНУ.

Тривалість фахового заліку становить 60 хвилин.

Фаховий залік проводиться в очному форматі в ЗНУ з обов'язковою відеофіксацією та подальшим оприлюдненням на офіційному вебсайті Приймальної комісії. Дистанційний формат допускається за рішенням Приймальної комісії для вступників, які є військовослужбовцями, які проходять службу, або іноземними громадянами.

II. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів фахового заліку здійснюється автоматично системою електронного забезпечення навчання «Moodle», за результатами якого виставляється позитивна оцінка «зараховано» або негативна оцінка «не зараховано».

Тестове завдання генерується індивідуально для кожного вступника і містить 50 запитань із вибором однієї правильної відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється в 4 бали. Неправильна відповідь або її відсутність оцінюється в 0 балів. Максимально можливий результат за залік становить 200 балів.

Для успішного складання фахового заліку та отримання оцінки «зараховано» вступник повинен надати правильні відповіді щонайменше на 25 запитань (25 правильних відповідей). Вступники, які надали менше ніж 25 правильних відповідей, отримують результат «не зараховано» та до участі в конкурсному відборі на навчання не допускаються.

Шкала оцінювання та критерії допуску вступників

Тестовий бал	Підсумковий бал (0-200)	Рівень навчальних досягнень	Допуск до конкурсного відбору
25–50	100–200	Зараховано	Допускається
0–24	0–96	Не зараховано	Не допускається

Вступники, які отримали негативну оцінку «не зараховано», до участі в конкурсному відборі не допускаються.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. Історія соціології

О. Конт та його проект майбутньої науки. Закон трьох стадій інтелектуального розвитку людства. Місце соціології у системі наук. Вчення про соціальну статистику і соціальну динаміку. Вчення О. Конта про індустріальне суспільство.

Органіцистська соціологія Г. Спенсера. Еволюціонізм як течія у розвитку наук кінця XIX ст. Теорія соціальної еволюції. Органіцизм Г. Спенсера. Предмет і методи соціологічного пізнання.

Психологічна парадигма європейської соціології II половини XIX ст. Криза натуралізму і виникнення психологічної парадигми. Психоаналітична соціологія З. Фрейда. «Психологія натовпу» та теорія наслідування Г. Тарда і Г. Лебона.

Марксистська соціологія XIX ст. Вчення К. Маркса про класи як сутність соціального. Соціальний конфлікт. Суспільно-економічні формації. Поняття соціальної революції у працях К. Маркса і Ф. Енгельса.

Соціологія Е. Дюркгейма. Принцип соціологізму Е. Дюркгейма. Суспільство у розумінні Е. Дюркгейма. Вчення про солідарність. «Соціологія суїциду».

Соціологія Ф. Тьонніса. Ф. Тьонніс і структура соціологічного знання. Інстинктивна і розумова воля. «Спільність і суспільство». Соціальні відносини, групи і об'єднання як соціальні типи.

Основні питання формальної соціології Г. Зіммеля. Предмет і завдання соціології. Форми соціального життя: соціальні процеси, соціальні типи, моделі розвитку. Форми соціалізації. Соціологія культури Г. Зіммеля.

Теорія соціальної дії М. Вебера. Дія і смисл. Соціальна дія. Масова дія. Види і визначення соціальної дії. Раціоналізація соціальної дії. Формальна реальність.

Соціологічні погляди М. Драгоманова. Соціологічний метод в теорії М. Драгоманова. Розуміння соціального прогресу, соціальної діалектики і соціальної еволюції. Політичний лібералізм у соціології М. Драгоманова.

Генетична соціологія М. Грушевського. Науково-дослідна діяльність М. Грушевського. Формування історико-соціологічного бачення. «Генетична соціологія» і теорія спільності. Політична соціологія. Діагностика суспільних настроїв.

Інтегральна соціологія П. Сорокіна. Предмет, структура і роль соціології. Соціологія реформ і революцій. Проблема соціальної рівності. Соціальна стратифікація і мобільність. Соціокультурна динаміка.

Структурний функціоналізм Т. Парсонса. Стратегія побудови соціологічної теорії. Суспільство як іманентна соціальна система. Модельні зміни. Перехід від традиційного до індустріального суспільства. «Структура соціальної дії». Системні імперативи.

Функціональний структуралізм Р. Мертон. Р.Мертон і його критика раннього функціоналізму. Теорії середнього рівня. Уточнення поняття «функція». Функція і дисфункція. Процедура використання функціонального аналізу. Явні і латентні функції.

Теорії конфлікту Р. Дарендорфа і Л. Козера. Різноманітність конфліктних теорій у соціології. Уявлення Р.Дарендорфа про суспільний порядок. Модель діалектичного конфлікту і його наслідків. Функціональна теорія конфлікту Л.Козера.

Американський інтеракціонізм. Теорії взаємодії У. Томаса, Дж. Міда, Ч. Кулі. Основні положення інтеракціонізму. Поняття «загальне визначення ситуації» у концепції У. Томаса. теорія Дж. Г. Міда. Категорії Self, Розум, Суспільство. Концепція дзеркального «Я» Ч. Х. Кулі.

Теорії ролей Дж. Морено і Р. Лінтона. Соціальна структура суспільства як «сітка експектацій». Уточнення Дж. Морено і Р. Лінтоном понять «соціальна роль» і «соціальний статус». Соціометрія Дж. Морено як методологія вивчення малих груп.

Символічний інтеракціонізм Г. Блумера. Чиказька школа інтеракціонізму. Г. Блумер. «Символічна взаємодія». «Взаємодія з собою». Етапи визначення, інтерпретації і оцінки взаємодії. Природа взаємодії. Виникнення і зміна загальних значень об'єктів у ході взаємодії. Г.Блумер про теорію і методологію соціології.

Теорія обміну Дж.Хоманса. Структуралізм обміну П. Блау і Р. Мертона. Елементарна соціальна поведінка як обмін. Дж. Хоманс. Рання індуктивна стратегія (статус і конформність). Психологічна модель обміну Дж. Хоманса і її критика. Структуралізм обміну. Теоретична стратегія П. Блау. Елементарні і складні системи обміну. Макроструктуралізм. Р.Емерсон. Обмін і влада. Влада – легітимність – опозиція.

Сучасна соціологія в Україні. Специфіка розвитку сучасного соціологічного знання у кінці ХХ - на початку ХХІ ст. в Україні. Основні проблеми, що вирішуються українською соціологією. «Вторинна інституціоналізація» соціального життя і соціологічні центри України.

Основні напрямки і перспективи розвитку соціології в ХХІ ст. Основні напрямки розвитку соціологічної науки у ХХІ ст. Перспективи розвитку соціології у III тисячолітті. Теоретична соціологія і соціальна інженерія.

РОЗДІЛ 2. Загальна соціологічна теорія

Соціологія як наука. Місце соціології в системі суспільствознавчих наук. Об'єкт соціології. Система підходів щодо визначення предмету соціології. Сучасне визначення предмету соціології. Функції соціології. Категоріально-понятійний апарат соціології. Соціальні закони та їх різновиди.

Структура соціологічного знання. Рівні соціологічного знання. Макро-, та мікросоціологія. Теоретична та емпірична соціологія, теорії середнього рівня (спеціальні та галузеві соціологічні теорії). Пятирівнева структура соціологічного знання. Поліпарадигмальність соціології.

Суспільство як самоорганізаційна система. Поняття «суспільства». Визначення поняття «суспільство» в різних соціологічних школах. Суспільство як соціальна система. Співвідношення держави і суспільства. Поняття громадянського суспільства. Громадянське суспільство та держава. Особливості формування громадянського суспільства в Україні.

Соціалізація: поняття, основні етапи, агенти. Поняття «соціалізації». Фактори соціалізації. Особливості впливу мікро- і макросередовища на формування і розвиток особистості. Агенти та інститути соціалізації. Основні етапи соціалізації. Особливості соціалізації в різні вікові періоди. Загальна характеристика процесів ресоціалізації та десоціалізації.

Особливості сучасного визначення місця людини в межах соціальної системи. Поняття «індивіду», «індивідуальності», «людини» та «особистості». Їх специфіка та співвідношення. Соціологічні концепції особистості. Поняття антропосоціогенезу. Основні етапи антропосоціогенезу. Поняття «суб'єкт»,

«агент» та «актор», їх специфіка та співвідношення.

Соціальна структура. Поняття «соціальної структури». Сучасні погляди на соціальну структуру. Соціальна структура суспільства як ієрархічно упорядкована сукупність індивідів, соціальних груп, спільнот, організацій, інститутів, об'єднаних стійкими зв'язками і відносинами.

Соціальні статуси і ролі як основа соціальної структури. Соціальний статус як первинний елемент соціальної структури. Поняття соціального положення. Поняття соціального статусу. Приписувані і набуті соціальні статуси. Соціальна роль як функціональне наповнення статусу. Рольова напруга та рольові конфлікти.

Соціогрупова структура суспільства. Поняття «соціальної групи». Особливості утворення та специфіка функціонування соціальних груп. Характерні риси соціальних груп. Типологія соціальних груп. Співвідношення соціальних груп та соціальних спільнот.

Соціальні організації. Поняття «соціальної організації». Структура соціальних організацій. Характерні риси соціальних організацій. Види соціальних організацій. Соціальні організації як основа існування соціальних інститутів. Види соціальних організацій.

Соціальні спільноти та їх історичні типи. Поняття соціальної спільноти. Критерії виділення соціальних спільнот. Рід та плем'я як первинні історичні форми спільності людей. Народність, етнос та нація. Особливості етногенезу.

Соціальна стратифікація. Поняття «соціальної стратифікації». Соціальна диференціація: поняття, критерії та ознаки. Соціальна нерівність та соціальна ієрархія. Стратифікація на сучасному етапі розвитку суспільства. Історичні форми стратифікації.

Теорії пояснення соціальної стратифікації. Концепція К. Маркса. Підхід до вивчення соціальної стратифікації М. Вебера. Концепція соціальної стратифікації П. Сорокіна. Неомарксистський погляд на соціальну стратифікацію. «Репутаційна» концепція соціальної стратифікації Л. Уорнера. Моделі соціальної стратифікації за співвідношенням часток трьох основних класів. Нові чинники соціальної стратифікації (інформація, стиль життя, тощо).

Особливості утворення та функціонування середнього класу. Поняття «середнього класу». Роль і значення середнього класу в суспільстві. Особливості функціонування середнього класу. Концепції середнього класу. Проблеми становлення та функціонування середнього класу в Україні.

Соціальна мобільність та її чинники. Поняття соціальної дистанції та мобільності. Соціальна мобільність та її чинники. Види, типи та форми соціальної мобільності. Міжпоколінна та внутрішньопоколінна мобільність. Вертикальна та горизонтальна соціальна мобільність. Індивідуальна та групова соціальна мобільність. Міграція як різновид соціальної мобільності. Канали та бар'єри соціальної мобільності.

Соціальні інститути. Поняття «соціального інституту». Соціальні інститути як засоби організації і регулювання суспільних відносин. Концепції виникнення соціальних інститутів. Процес інституціоналізації. Функції та структурні елементи основних соціальних інститутів. Явні та латентні функції соціальних інститутів. Дисфункції соціальних інститутів та їх причини. Характерні риси соціальних інститутів. Основні види соціальних інститутів.

Девіація та теорії її пояснення. Девіація та її характерні риси. Види девіантної поведінки. Теорії пояснення девіації. Девіантна та делінквентна поведінка: особливості співвідношення. Девіації в підлітковому віці (особливості та теорії пояснення).

Сфери суспільного життя. Сфери суспільного життя як відносно самостійні підсистеми людської діяльності. Економічна сфера. Політична сфера. Соціальна сфера. Духовна (культурна) сфера.

Суспільство та соціальні зміни. Поняття соціальних змін, їхні види. Чинники соціальних змін. Еволюційні та революційні зміни. Концепції соціальних змін. Соціальний розвиток.

Соціальні процеси. Поняття «соціальний процес». Соціальний процес та його основні компоненти. Специфіка соціальних процесів. Стадії соціальних процесів. Динаміка соціальних процесів. Види соціальних процесів.

Соціологічна теорія як методологія спеціалізованих галузей соціологічного знання. Проблема співвідношення соціологічних теорій середнього рівня та галузевих соціологій. Різновиди соціологічних теорій середнього рівня. Теорії соціалізації. Теорії конфліктів. Теорії соціальної дії. Теорії інтеракції. Теорії стратифікації. Галузеві соціології як знання про особливості становлення і розвитку певних соціальних підсистем. Соціологія освіти. Соціологія управління. Соціологія молоді. Соціологія політики. Економічна соціологія.

РОЗДІЛ 3. Соціологічні дослідження

Види соціологічних досліджень. Соціологічне дослідження як засіб отримання достовірного знання про соціальну реальність. Функції соціологічного дослідження. Класифікація соціологічних досліджень в залежності від глибини вивчення та аналізу предмета. Розвідувальне або

«пілотажне» дослідження. Описове дослідження. Аналітичне дослідження. Соціальний експеримент як різновид аналітичного дослідження. Точкові та повторні соціологічні дослідження.

Структура та функції програми в соціологічному дослідженні. Етапи та процедури соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження як стратегічний документ дослідження. Проблема, об'єкт, предмет дослідження. Мета та завдання дослідження. Гіпотези дослідження. Логічна структура гіпотези та принципи її побудови. Обґрунтованість та можливість емпіричної перевірки гіпотез. Методична частина програми.

Аналіз основних понять. Виділення основних понять дослідження. Інтерпретація понять як процедура тлумачення, уточнення змісту понять, що складають концептуальну схему дослідження. Суть інтерпретації, основні процедури. Види інтерпретації основних понять (теоретична, емпірична та операціональна). Попередній системний аналіз об'єкту.

Обробка і первинний аналіз соціологічної інформації. Попередня обробка соціологічної інформації (підготовка даних до аналізу) Особливості обробки числових та нечислових даних. Основне програмне забезпечення для обробки соціологічних даних Аналіз одномірних, двомірних та багатомірних розподілів Використання методів описової статистики в соціології. Кореляційний аналіз даних. Залежність соціологічного аналізу та інтерпретації даних від теоретичних пояснювальних моделей.

Опитування. Опитування як метод збору соціологічної інформації. Види опитувань. Особливості, переваги та недоліки методу. Анкетування. Конструювання анкети. Особливості інтерв'ю. Телефонне опитування. Експерте опитування. Методи відбору експертів (документальний, експериментальний, атестація та самооцінка). Процедура роботи (мозковий штурм, метод зважених оцінок, фокусовані групові дискусії, метод Дельфі).

Організація соціологічного дослідження. Послідовність процедур дослідження та координації діяльності його учасників. Робочий план дослідження. Кошторис дослідження. Визначення кількості інтерв'юерів. Інструкції інтерв'юерам. Перевірка якості роботи інтерв'юерів. Типові помилки та труднощі в організації соціологічного дослідження.

Первинне вимірювання соціальних характеристик. Квантифікація первинних соціальних характеристик. Пошук та конструювання еталону вимірювання - шкали. Вимоги до шкал. Номінальні, інтервальні/рангові, метричні/порядкові шкали.

Вибірковий метод у соціологічному дослідженні. Специфіка вибіркового методу дослідження. Поняття генеральної та вибіркової сукупностей, одиниць відбору та одиниць спостереження. Репрезентативність вибірки та її дизайн. Етапи формування вибіркової сукупності.

Похибка вибірки. Поняття похибки вибірки та її види. Випадкова похибка: її природа, причини, методи уникнення та можливості корегування. Систематична похибка: її причини та наслідки. Типи систематичних похибок. Співвідношення обсягів вибіркової та генеральної сукупностей.

Інструкція інтерв'юера та маршрут. Інструкція інтерв'юера та її складові: мета, вступна бесіда з респондентом, вимоги до інтерв'юера, технічне обладнання, строки проведення дослідження, індивідуальна квота, маршрутний лист. Маршрут дослідження та етапи його формування. Міські та обласні маршрути.

IV. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основа:

1. Загальна соціологія : хрестоматія / М-во освіти і науки України, Терноп. нац. економ. ун-т; [концепція, упоряд., пер.: А.В. Фурман, В.С. Біскуп, О.С. Морщава]. Київ : Ліра-К, 2020. 354 с.

2. Історія соціологічної думки : навчальний енциклопедичний словник-довідник / За нау Київ ред. В.М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ 2000», 2019. 687 с.

3. Історія української соціологічної думки : навчальна біографічна енциклопедія / За нау Київ ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ 2000», 2019. 334 с.

4. Лукашевич М.П. Соціологія : загальний курс : підручник для вnz / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2017. 408 с.

5. Лукашевич М.П. Соціологія : основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник для вnz / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков, Ю.І. Яковенко. 4-тє вид., стер. Київ : Каравела, 2018. 544 с.

Додаткова:

1. Афанасьєва Л.В. Соціологія міста і села / Л.В. Афанасьєва, Б. Ідрісов / М-во освіти і науки України, Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Мелітополь : Вид. буд. ММД, 2015. 86 с.
2. Болотова В. О. Соціологія культури: конспект лекцій для студ. спец. «Соціологія» Харків : НТУ «ХП», 2017. 104 с.
3. Димитрова Л. М. Соціологія управління та організації: Навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 152 с.
4. Лукашевич М. П. Соціологія соціальної роботи: теорія і практика : навч. посібник для внз / М. П. Лукашевич, Ф. Ф. Шандор. Київ : [Каравела], 2018. 212 с.
5. Нельга О. В. Українська етносоціологія : навч. посібник / О.В. Нельга. Ч. 1. Київ : Персонал, 2015. 544 с.
6. Нечитайло І.С. Сучасна соціологія освіти: від соціологічної теорії до освітньої практики : підручник для ЗВО / Ірина Нечитайло. Київ : Кондор, 2019. 296 с.
7. Політична соціологія. Соціологія права (1978-2008) : [бібліогр. список] / Від. нау Київ інформації та бібліографії ЗОУНБ. Запоріжжя : ЗОУНБ, 2021. 390 с.
8. Соціологія і психологія : навч. посібник для внз / за ред. Ю. Ф. Пачковського ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. 2-ге вид., стер. Київ : Каравела, 2018. 760 с.
9. Соціологія праці : [бібліогр. список] / Від. нау Київ інформації та бібліографії ЗОУНБ. Запоріжжя : ЗОУНБ, 2016. 210 с.
10. Соціологія туризму : підручник / М. П. Лукашевич, С. М. Мошак, Ф.Ф. Шандор. Київ : Знання, 2015. 304 с.
11. Хоронжий А.Г. Соціологія релігії : курс лекцій : навч. посібник / А.Г. Хоронжий. 2-ге вид., стер. Львів : Магнолія 2006, 2016. 168 с.
12. Чудовська І. Соціологія реклами : навч. посібник для вищих закладів освіти / Ірина Чудовська ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Каравела, 2019. 192 с.
13. Соціологія : короткий навч. словник: терміни і поняття / за нау Київ ред. В. М. Пічі. 3-тє вид., випр., перероб. і доп. Львів : Магнолія 2016, 2017. 340 с.
14. Соціологія : підручник / за ред. В. М. Пічі. 5-тє вид., випр. Львів : Новий Світ - 2000, 2016. 280 с.
15. Соціологія : підручник для внз / [авт. кол.: В. І. Волович та ін.]. 6-тє вид., перероб. та допов. КИЇВ : Центр учб. літ., 2016. 808 с.
16. Соціологія: терміни і поняття. Навчальний енциклопедичний словник-

довідник / За заг. ред. В.М. Пічі [Н.В. Коваліско, Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк та ін.]. Львів: «Новий Світ 2000», 2019. 658 с

Інформаційні ресурси:

1. Гідденс Е. Соціологія URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html>.
2. Соціальна та демографічна статистика URL: <https://epkmoodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=395#section-0>.
3. Спеціальна моніторингова місія в Україні: тематичний звіт.
URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/6/246201.pdf>.
4. Яковлева Г. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 102-106.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_3_23.
5. Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні у 2022 році за трьома сценаріями розвитку соціально-економічних процесів внаслідок російсько-української війни
URL: <https://idss.org.ua/arhiv/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D0%B7%20%D0%B1%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%202022%20.pdf>
6. Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики
URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/library/stan-singulyarnosti_monografiya_2017.pdf
7. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практики
URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/stepanenko.pdf>.
8. Пилипенко В.Є. Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура.
URL: https://isoc.com.ua/assets/files/library/pylypenko_v_lyudyna_u_rynkovomu_suspilstvi_k_20_05.pdf.
9. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму.
URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>.

Голова фахової
атестаційної комісії

Ірина КОЗИЧ